

LEES JE MOBIEL

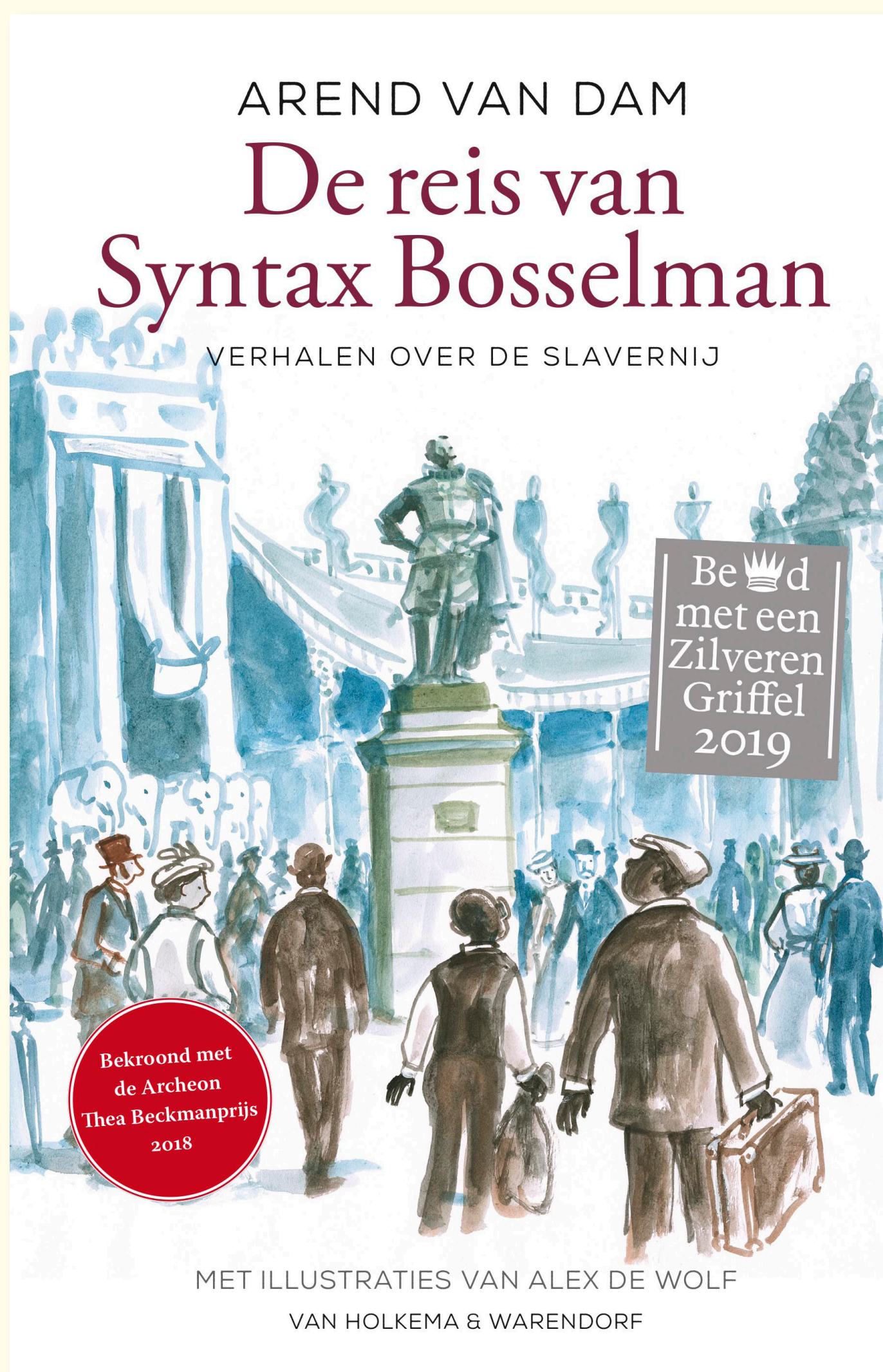
Alsjeblieft!
Een gratis
fragment uit de
verhalenbundel
DraaiSTUK!

Arend van Dam

De reis van Syntax Bosselman

VAN HOLKEMA & WARENDORF

Synopsis

Waarom deed Nederland mee aan de slavenhandel? Arend van Dam ging op zoek naar antwoorden en tekende de historische verhalen op waar hij tijdens zijn zoektocht op stuitte. Over tot slaaf gemaakten en slavenhandelaars, over helden en schurken. En over Syntax Bosselman, die in 1883 samen met 27 landgenoten vanuit Suriname naar Nederland werd gehaald voor de Wereldtentoonstelling. Niet als eregast, zoals beloofd, maar om hem tentoon te stellen aan het Nederlandse publiek.

1883. De opening

Op 1 mei 1883 wordt de wereld-tentoonstelling geopend. Voluit heet het evenement: Internationale, Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling.

Het is lang wachten op de komst van koning Willem III en zijn vrouw, koningin Emma. Het publiek is massaal toegestroomd. Zo vaak komt het tenslotte niet voor dat de oude koning zich met zijn jonge vrouw in het openbaar vertoont. Ongetwijfeld hebben veel mensen hun hoop gevestigd op de komst van het tweejarige prinsesje Wilhelmina. Maar als de koninklijke koets voorrijdt en het paar uitstapt, wordt al snel duidelijk dat het meisje thuis is gebleven.

De koning lijkt niet erg goed gehumeurd.

Ongeïnteresseerd luistert hij naar de openingsspeech. Als de voorzitter van het organisatiecomité hem vraagt de tentoonstelling voor geopend te verklaren, staat de majesteit op, biedt zijn achtentwintigjarige vrouw de arm en begint op eigen houtje aan een wandeling door de tentoonstellingsgebouwen.

Op het feest doet een zangeres haar best op grootse wijze het volkslied te vertolken. Als ze is uitgezongen, blijft het stil. Alle mensen kijken naar de koning. Zolang hij niet klapt, mogen zij ook niet applaudisseren. Het blijft stil. De handen van de vorst liggen roerloos op zijn bovenbenen. Met rode konen verlaat de zangeres het toneel.

Op een heel andere plek, in het Paleis voor Volksvlijt, komen later die middag meer dan drieduizend mensen bijeen om feest te vieren. Het gaat om alle mannen en vrouwen die hard hebben gewerkt aan het

opbouwen van de tentoonstelling.

De koning arriveert ondertussen thuis in zijn eigen paleis zonder ook maar aan iemand te vertellen wie of wat er die dag zijn humeur zo heeft verpest.

Bij de achtentwintig inwoners van Suriname, in hun eigen tent achteraan op het terrein, is de teleurstelling groot. Ze waren er allemaal van uitgegaan dat ze de koning persoonlijk zouden ontmoeten. Dat was toch de belofte? Heeft hij hen niet uitgenodigd om als eregasten op zijn feest te verschijnen? Daar is niets, maar dan ook helemaal niets van terecht gekomen.

‘Het is niet zo belangrijk,’ probeert Syntax de gemoederen te sussen. ‘Laten we eerlijk zijn, eigenlijk zijn we ook nog niet helemaal klaar om publiek te ontvangen.’ Hij wijst naar de huisjes die nog maar half af zijn. Aan het bouwen van een kano zijn ze in het geheel nog niet toegekomen.

‘Het is een schande,’ spreekt Majoera

namens de groep indianen.

‘Het komt wel goed,’ zegt Syntax. ‘We maken er samen iets moois van.’

‘Ik ga maar eens rondkijken,’ zegt Kodjo.

‘Ik weet niet of dat zomaar kan,’ zegt Syntax.

‘Vast wel,’ antwoordt Kodjo en hij stapt de tent uit.

‘Ik ga met je mee!’ roept Syntax. Het lijkt hem geen goed idee als een van hen alleen over het terrein gaat zwerven.

Samen wandelen ze langs stalletjes met allerlei soorten eten en drinken. Kinderen zwieren rond in een zweefmolen. Er zijn bierproeverijen. Achter een kraam zitten vrouwen sigaren te rollen. De deftig geklede heren die toekijken, mogen gratis een sigaar proberen. Ze paffen er lustig op los. Dat wil Syntax ook wel: zacht zuigen aan zo’n knots van een sigaar, maar Kodjo blijft nergens staan. Syntax begrijpt zijn onrust wel, de indrukken die de jongen opdoet zijn zo overweldigend dat hij zich

geen tijd gunt om zijn aandacht ergens op te richten.

*

Heden. Uit het archief

Met hulp van meneer Tillema vind ik steeds meer archiefstukken die met de wereldtentoonstelling te maken hebben. Een plattegrond. Toegangskaartjes. En veel foto's. Toch is het moeilijk om te ontdekken hoe de Surinamers het maakten in Amsterdam. Ze brachten hun dagen door in hun eigen tent. Maar wat deden ze in hun vrije tijd? Mochten ze van het terrein af? Gingen ze de stad in? Hadden ze contact met mensen uit andere landen? Ja, dat moet haast wel. Er was een grote groep mensen uit Indonesië. Hun situatie was vergelijkbaar met die van Syntax en zijn mensen. Hoewel... de Javanen en de Sumatranen woonden in prachtige huisjes, die samen een kampong vormden. Ze hadden hun muziekinstrumenten

meegenomen en speelden in een orkest.

Syntax moet deze mensen hebben gesproken. Ze hebben elkaar hun verhalen verteld. Die verhalen hebben Syntax de ogen geopend. Het verhaal van de slavernij speelde zich niet alleen af in Suriname, maar ook in andere delen van de wereld.

Er is nog iets wat zeker is: de groep ging op de foto. En Johannes Kojo, die we kennen als Kodjo, verkocht kaartjes. Mensen die de tent wilden bezoeken moesten vijftentwintig cent betalen. Over een plankier met een hek erlangs liepen de bezoekers van de ene kant van de tent naar de andere. Het doek achter hen was beschilderd met iets wat voor het Surinaamse regenwoud moest doorgaan. Op de Surinamerivier lag een schip voor anker. In het midden van de tent lag zand. Iemand moet op het idee gekomen zijn dat er een soort circusact opgevoerd zou worden. Maar hier werden geen voorstellingen gegeven. Alles wat er

gebeurde was dit: achtentwintig mensen stelden zich beschikbaar om bekeken te worden.

*

1883. Het gamelanorkest

Langzaam komt het gewone leven in de circustent op gang. Het is gek, maar soms vergeet Syntax even dat hij in een tent woont. En dat hij wordt bekeken door het publiek.

Nu de hutjes en huisjes bijna af zijn, stort Syntax zich op een nieuwe uitdaging: het uithollen van een boomstam. Dat is nog een heel gedoe, want zijn landgenoten raken ontstemd als hij bij dat uithollen vuur wil gebruiken.

‘Maar zo doen we het thuis ook,’ werpt hij tegen.

‘We zijn niet thuis,’ zegt Colhee terwijl hij hoestend en proestend de tent verlaat.

Syntax maakt zich zorgen. Colhee is ziek, dat zien ze allemaal. Syntax wil er graag

eens over praten met William Mackintosh, maar die laat zich al dagen niet zien. Pas als zich een fotograaf meldt in de tent, valt zijn naam weer.

‘Meneer Mackintosh heeft mij toestemming gegeven u allen te fotograferen,’ zegt een man op een dag. Hij heeft een kar vol spullen bij zich. Het maakt Syntax zelf niet zo uit, maar hij weet dat sommige leden van de groep het vervelend vinden om te worden gefotografeerd.

‘Ik vraag me af...’ begint hij tegen de man in het zwart. Maar die is al bezig met het opstellen van zijn apparatuur.

‘Het is allemaal geregeld,’ zegt de man terwijl hij onder een doek verdwijnt. ‘Kunt u helpen de mensen te verzamelen,’ klinkt het gedempt. ‘Ik bedoel... soort bij soort.’

Even weet Syntax niet of hij moet lachen, huilen of kwaad worden. Waar haalt deze arrogante kwast het lef vandaan om andere mensen in soorten te verdelen? Dan haalt hij ongemakkelijk zijn schouders op en

begint zijn landgenoten op de hoogte te brengen van de wensen van de fotograaf.

‘Ik voel er helemaal niets voor!’ protesteert Jacqueline Ricket. ‘Hoeveel geld gaat die man aan ons verdienen?’

‘Geen idee,’ antwoordt Syntax. ‘Vraag hem dat zelf maar.’

Hij ziet hoe de jonge vrouw op de fotograaf afstapt en met drukke gebaren met hem begint te onderhandelen.

Even later roept Jacqueline de hele groep bij elkaar. ‘Ik heb een plan,’ zegt ze. ‘Deze man wil foto’s van ons maken. Van ons allemaal. Ik heb gezegd dat dat goed is, maar alleen als wij zelf ook afdrukken krijgen.’

‘Ja, leuk voor thuis,’ zegt Koosje.

‘Nee, niet alleen voor thuis,’ gaat Jacqueline verder, ‘ook voor hier. Om te verkopen. Zo verdienen we een extraatje. Want zeg nou eerlijk, het is hier voor ons geen vetpot.’

Het kost Jacqueline weinig moeite om

iedereen voor haar plan te winnen.

De fotograaf kan aan de slag. Het kost hem heel wat inspanningen om zijn slachtoffers minutenlang stil te laten poseren. Als hij uiteindelijk tevreden is, pakt hij zijn spullen in en verdwijnt.

Een paar dagen later brengt een loopjongen een doos vol ansichtkaarten. Giechelend bekijken ze de afbeeldingen.

‘Ik word al behoorlijk grijs,’ zegt Syntax, alsof hij dat niet allang in de spiegel heeft kunnen zien.

De verkoop van de foto's is snel geregeld.

Jacqueline richt een kraampje in. Als een echte marktvrouw maakt ze de bezoekers opmerkzaam op de handelswaar. En met succes. Het lukt haar al meteen de eerste dag om een flink aantal foto's te verkopen.

Aan het eind van de dag wandelen ze over het terrein terug naar de slaapbarak. Onderweg naar de uitgang blijven

ze hangen bij de kampong, waar een gamelanorkestje muziek maakt.

Kodjo is niet weg te slaan bij de instrumenten, die een betoverend geluid voortbrengen.

Als het optreden is afgelopen en het tentoonstellingsterrein wordt afgesloten voor publiek, nodigen de muzikanten de Surinamers uit nog wat te blijven. Aarzelend nemen Syntax en zijn landgenoten de uitnodiging aan.

Langzaam komen de gesprekken op gang.

Syntax is verbaasd om te horen dat de groep uit Nederlands-Indië uit mensen bestaat die van verschillende eilanden komen. Hij hoort namen als Borneo, Celebes, Sumatra, Soenda en Java.

‘Wat een prachtige muziek,’ zegt Kodjo bewonderend.

Syntax begrijpt wel wat de jongen bedoelt. De Javanen zijn echte muzikanten. Ze zijn veel meer dan exotische mensen uit een ander land. Ze zijn artiesten die iets

bijzonders kunnen. Dat is wel iets anders dan in een tent doen alsof je jezelf bent.

‘Maken jullie geen muziek?’ vraagt een Soendanees.

Syntax schudt zijn hoofd.

‘Ik kan wel een beetje trommelen,’ zegt Kodjo.

‘We zouden Surinaamse liedjes kunnen zingen,’ stelt Jacqueline voor.

‘Ja, dat is een goed idee,’ zegt Syntax.

Terwijl ze terug lopen naar hun eigen barak zegt Kodjo: ‘Die kampong is veel mooier dan onze hutjes in de tent. Het lijkt wel of de mensen uit Indië echt trots zijn op wat ze doen.’

Syntax geeft de jongen een speelse duw. ‘Je hebt gelijk. Wij moeten ook laten zien dat we trots zijn op onze cultuur.’

Dan mengt Kojo-A-Slen-Gri zich in het gesprek: ‘Wij komen uit een land waar aan slavernij wordt gedaan,’ zegt hij.

‘Misschien hebben de Indiërs het wel veel beter dan wij.

‘Dat zie je verkeerd,’ werpt Majoera tegen. ‘Ik heb net gesproken met een aantal Sumatranen. Het is oorlog in hun land.’

‘Oorlog?’ vraagt Syntax verbaasd. ‘Tussen wie en wie?’

‘Er is een deel van Sumatra dat Atjeh heet,’ legt Majoera uit. ‘Dat deel is heel lang onafhankelijk geweest. Maar Nederland pikt dat niet. Ze hebben soldaten gestuurd om de opstanden neer te slaan. Dat betekent heel veel bloedige gevechten. Waarom willen de Nederlanders toch altijd de baas zijn?’

Niemand weet het antwoord op die vraag. ●

Vond je dit fragment leuk?
Lees dan het hele boek
en leen het boek als
e-book bij de bieb!

Wil je liever een ander
fragment proberen? Lees
de andere fragmenten via
jeugdbibliotheek.nl/stuk

Colofon

©2022 De Leescoalitie, Arend van Dam en Van Holkema & Warendorf

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

www.leesstuk.nl